

Не раз бували в пеклі бою
і чисте в нас було сумління.

Ми не лукавили з тобою,
моє прекрасне покоління.

Дмитро Білоус

Письменники-фронтовики - вихованці Харківського університету

До Дня пам'яті та примирення і Дня Перемоги над нацизмом ЦНБ підготувала виставку, присвячену письменникам-фронтовикам - вихованцям Харківського університету. Виставка не може представити твори усіх письменників, тому в кінці ми подаємо тільки перелік авторів, які навчалися у Каразінському університеті і були учасниками Другої світової війни.

*Мене війна
веде все далі*

Мене війна веде все далі
Просторами чужих земель.
Де й наші птиці не літали,
Іду, мов давній менестрель.

Я вірю в пісню, як в молитву,
І смерть, здається, на війні
Щадить мене в найтяжчих битвах
За... недоспівані пісні.

Коли при спалахах заграви
Вночі, ввірвавшись у дзот,
Я дістаю із-за халяви
З піснями вольними блокнот

І на трофейному папері
Лягає туга і печаль,—
Я наче відкриваю двері
У рідний дім, у рідну даль...

І, як сновиддя золоте,
Мені тоді снується
Про давнє і дзвінке! Про те,
Що плаче і сміється...

Наказ: «Вперед!» — Я знов ховаю
Окопну лірику свою.
І в повен зріст — до того краю,
Де знову бути нам в бою.

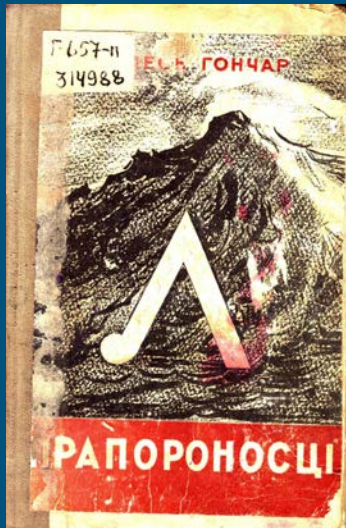
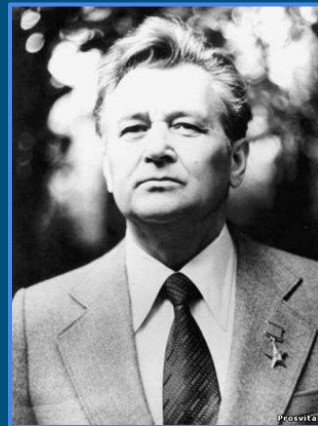
1944

О. Гончар

Пам'ятник студбатівцям присвячено подвигу студентів Харківського університету, які пішли добровольцями на фронт на самому початку війни у 1941 році.

Гончар Олесь (Олександр) Терентійович (1918-1995)

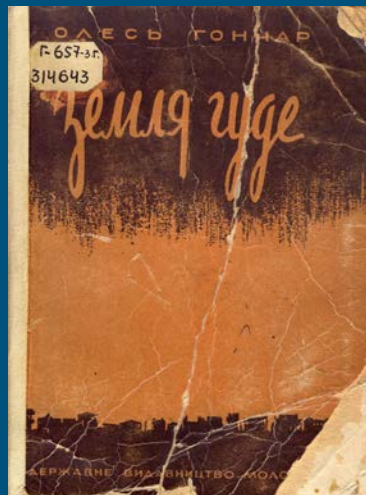
О. Гончар народився у слободі Суха (тепер Кобеляцький район Полтавської області). До вступу у Харківський університет (1938) він навчався в технікумі журналістики, працював у районній (на Полтавщині) та обласній комсомольській газеті у Харкові. У складі студбату у 1941 році пішов на фронт, був двічі поранений, перебував у концтаборі на Холодній горі. Перемогу зустрів у Празі. З 1946 року розпочав професійну літературну діяльність.

У трилогії «Прапороносці» відтворені воєнні події 1943-45.

Роман «Людина і Зброя» (1960) – також у повісті «Земля гуде» (1947)

Події війни відображені

Тютюнник Григорій Михайлович (1920-1961)

Г. М. Тютюнник у с. Шилівка (тепер Зіньківський район Полтавської області). У 1938 році вступив до філологічного факультету Харківського університету. Був членом літературної студії Харківського університету, літературного об'єднання при Спілці радянських письменників України. У 1941 році пішов добровольцем на фронт у складі студентського батальйону. Через важкі поранення був комісований, у квітні 1945 року повернувся додому інвалідом війни 2-ї групи. 1946 року закінчив Харківський університет і працював учителем української мови і літератури у Львівському технікумі культосвіти, а згодом — у школі міста Кам'янки-Бузької.

Роман "Вир" - вершина творчості письменника. Перша книга розповідає про події напередодні війни, знайомить з героями. Друга книга "Виру" переносить нас на початок війни проти фашистських загарбників. В жорстоких боях, у тяжких випробуваннях мужніють герої Г. Тютюнника та знаходять своє місце у єдиному строю.

Кульчицький Михайло Валентинович (1919-1943)

М.В. Кульчицький народився у м. Харків. Навчався на філологічному факультеті Харківського університету, потім переїхав до Москви, де навчався у Літературному інституті (1939-1941). З початку війни на фронті. Загинув у боях під Сталінградом у 1943 році.

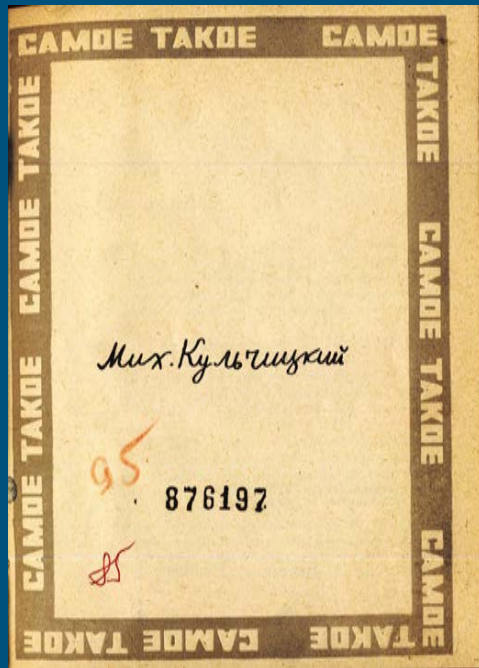
Мечтатель, фантазер, лентяй-завистник!
Что? Пули в каску безопасней капель?
И всадники проносятся со свистом
вертящихся пропеллерами сабель.
Я раньше думал: «лейтенант»
звучит «налейте нам».
И, зная топографию,
он топает по гравию.

Война ж совсем не фейерверк,
а просто трудная работа,
когда,

 черна от пота,
 вверх
скользит по пахоте пехота.
Марш!

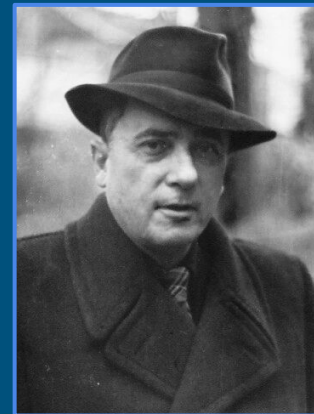
И глина в чавкающем топоте
до мозга костей промерзших ног
наворачивается на чеботы
весом хлеба в месячный паек.
На бойцах и пуговицы вроде
чешуи тяжелых орденов.
Не до ордена.
Была бы Родина
с ежедневными Бородино.

Хлебниково — Москва, 26 декабря 1942 г.

Сосюра Володимир Миколайович (1898-1965)

В. М. Сосюра народився на станції Дебальцеве (Донбас). Навчався у ремісничьому училищі, потім в сільськогосподарській школі. Працював на содовому заводі та в шахті. Брав участь у громадянській війні. По закінченні громадянської війни вчився в Комуністичному університеті в Харкові (1922—1923) і на робфаці при Харківському інституті народної освіти (1923—1925). У роки Другої світової війни Володимир Сосюра працював військовим кореспондентом газети «За честь Батьківщини», перебував на Воронежському та І Українському фронтах. Поет друкував свої твори у фронтових і армійських газетах. Після війни займався літературною діяльністю.

СЛАВА

Слава тому, хто в бою за Вітчизну
твердо тримає окрилений стяг,
хто відбиває навалу залізну
там, на фронтах.

Слава тому, хто в годину цю грізну
в праці невтомній поборює млу,
слава тому, хто боронить Вітчизну
тут, у тилу.

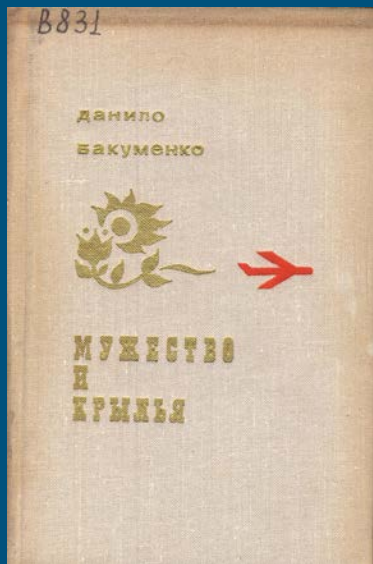
Слава тому, хто у огненній зливі
веде нас у бій на неправду і млу,
хто нас єднає в священнім пориві
і на фронтах і в тилу.

1941

Бакуменко Данило Олександрович (1918-1998)

Д.О. Бакуменко народився у м. Дергачі. Закінчив філологічний факультет Харківського університету (1946). У перші дні Другої світової війни добровільно пішов на фронт у складі Харківського студентського батальйону. Двічі поранений і тяжко контужений. Починав війну рядовим розвідником, а закінчив її капітаном на Далекому Сході у вересні 1945 року. Працював військовим журналістом. Потім директором Бюро пропаганди Художньої літератури Спілки письменників України.

Основна тема творів письменника – героїчний подвиг мільйонів воїнів-патріотів у роки 2-ї світової війни, трудові звершення народу.

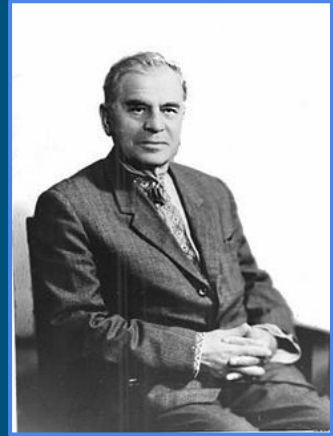
Для солдата листи —
Мов краплини роси,
У яких відбиваються зорі
І земної краси,
І твоєї краси,
І ранкового неба прозорість.

Для солдата листи —
Мов краплини дощу,
Що земля його в спеку жадає!
Я твій поклик почув,
Прислухайся — лечу,
Мрії зорями плинуть у далеч.

Бедзик Дмитро Іванович (1898-1982)

Д.І. Бедзик народився с. Вільхівці Саноцького повіту (тепер Польща). Навчався у ремісничо-будівничій школі при монастирі оо. Василіян у місті Бучач. У 1919 р. закінчив Гнідинське сільгоспучилище, у 1924 р. - філологічний факультет Харківського інституту народної освіти. Працював агрономом, учителем, журналістом.

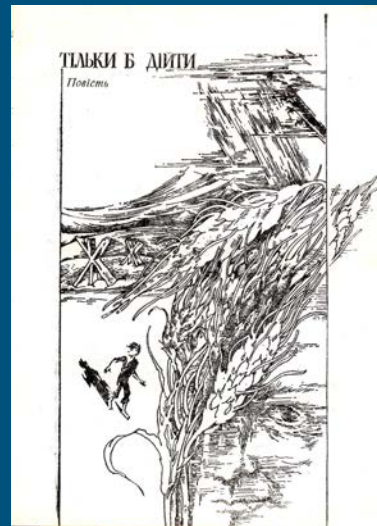
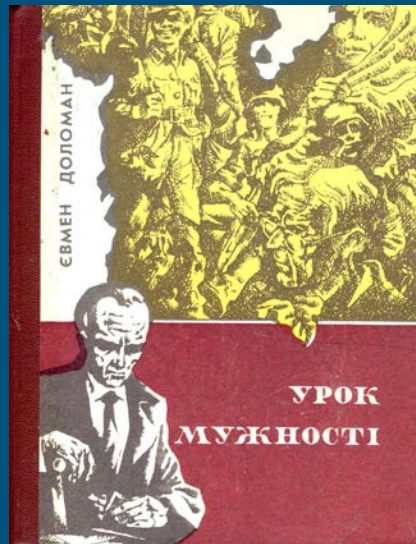
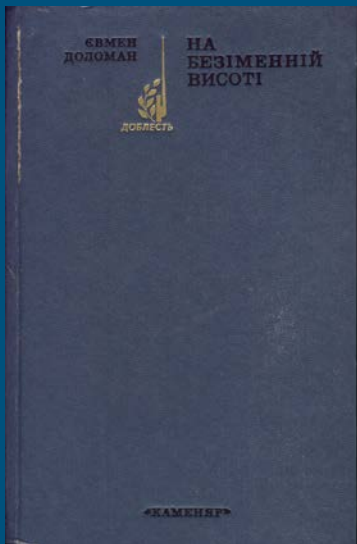
У роки Другої світової війни - кореспондент газети «Радянська Україна», з 1944 р. - директор Корсунь-Шевченківського музею військової слави.

Події 2-ї світової війни відобразив у романі «Дніпро горить», зб. оповідань «Кров за кров», «Оповідання про Олега Кошового», кн. нарисів «Корсунь-Шевченківське побоїще», «Плем'я нескоримих».

Доломан Євген Михайлович (1919-2006)

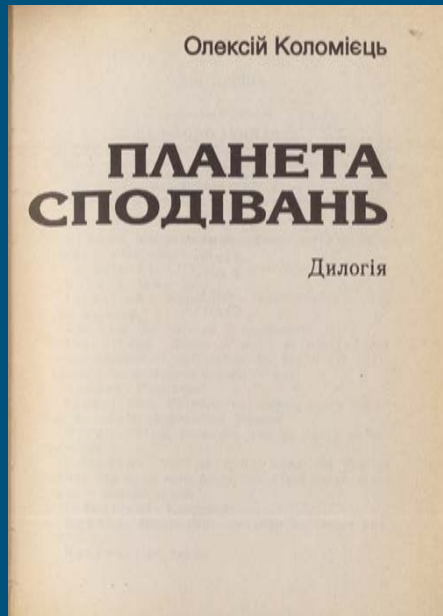
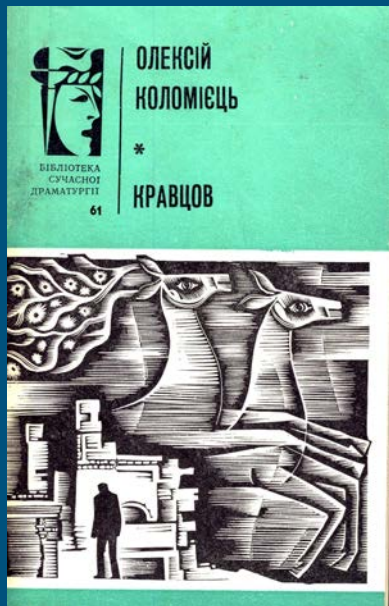
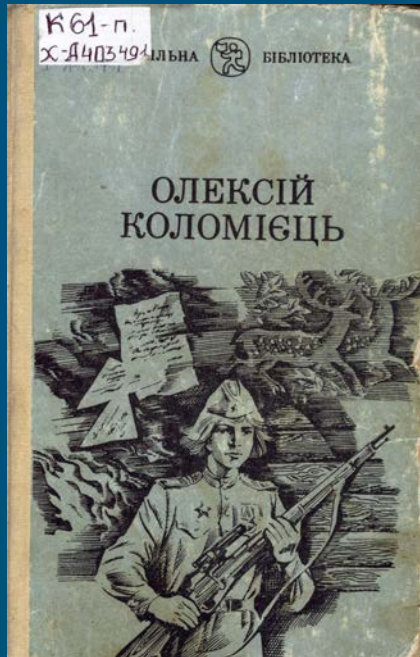
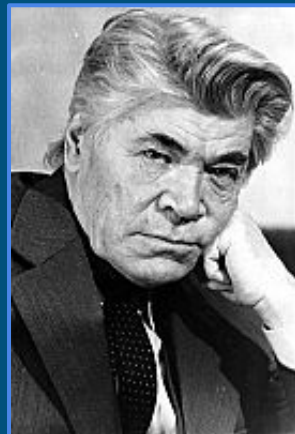
Є. М. Доломан народився у 1919 р. у селі Ольгівці Новгородківського району. Навчався в Одеському індустріальному технікумі. У 1938 році - студент Харківського університету. Учасник Другої світової війни, мав три поранення. Після війни працював у редакціях журналів «Дніпро», «Вітчизна», головним редактором художньої літератури у Державному комітеті по пресі, а завершив свій службовий шлях на посаді директора Українського відділення Літфонду СРСР.

Переважна більшість поетичних та прозових творів присвячені темі 2-ї світової війни. Це оповідання «Серце - не камінь» (1959); повісті «На безіменній висоті» (1967), «Вирок після бою» (1968), «Ще не кінець війни» (1971; складають трилогію за назвою першої, «Урок мужності» (1982), «Відраження в молодість» (1988); роману «Випробування вірності» (1976).

Коломієць Олексій Федотович (1919-1994)

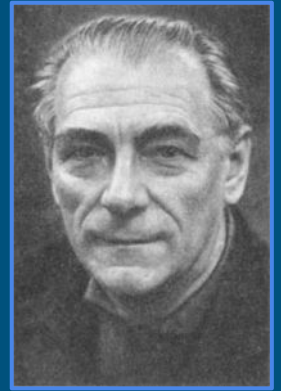
О.Ф. Коломієць народився у 1919 р. у с. Харківці на Полтавщині. У 1938-1941 рр. навчався на історичному факультеті Харківського університету. З початком війни добровольцем пішов на фронт. Після демобілізації займався викладацькою діяльністю. У 1950-1953 рр. був головним редактором газети «Молодь України», у 1953-1960 рр. – журналу «Зміна». Популярність здобув як драматург. Створив низку драматичних творів, які були інсценізовані у театрах України.

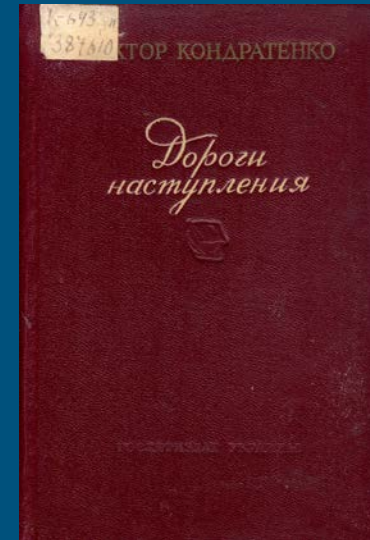
У цих п'єсах психологічно відтворено період, що назавжди увійшов в історію українського народу як його трагедія.

Кондратенко Віктор Андрійович (1911-1987)

В.А. Кондратенко народився у Харкові. Закінчив Харківський інститут народної освіти. Працював кореспондентом газети «Червона Армія». Учасник Другої світової війни. Був начальником Головного управління по виробництву фільмів при Міністерстві культури України, головним редактором журналу «Радуга». Почав друкуватися з 1931 року. Член Спілки радянських письменників України та Спілки кінематофаїстів України.

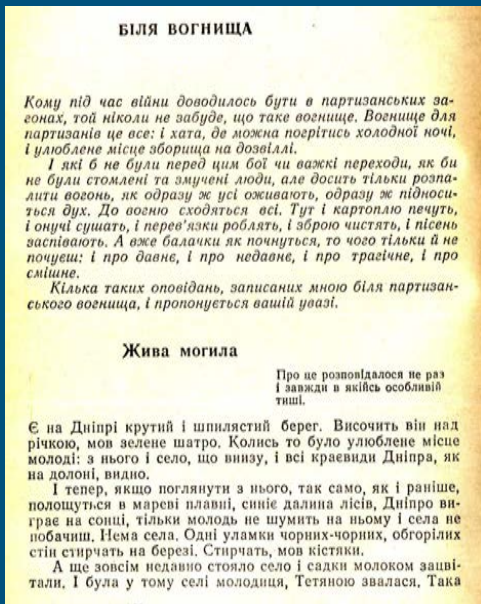
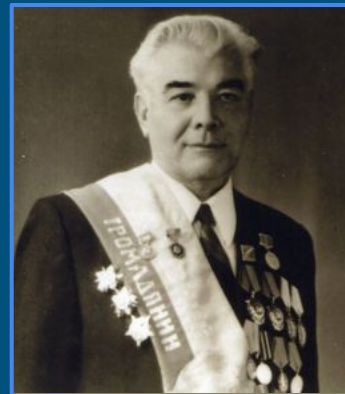

Основна тематика творчості – героїзм людей під час 2-ї світ. війни.

Баш Яків Васильович (справжнє прізвище - Башмак) (1908 –1986)

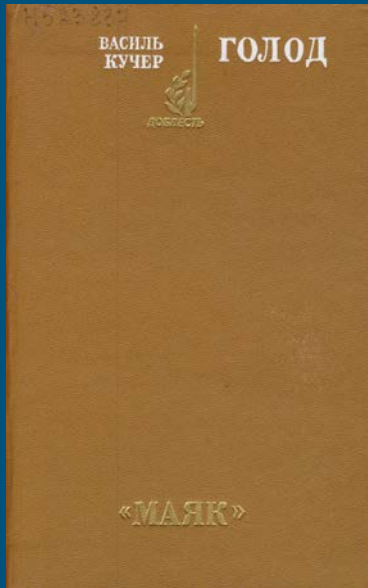
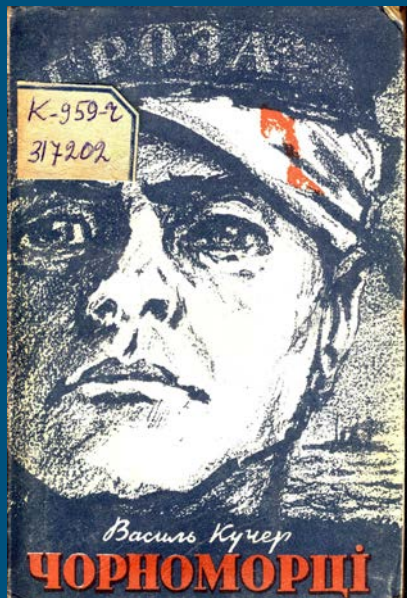
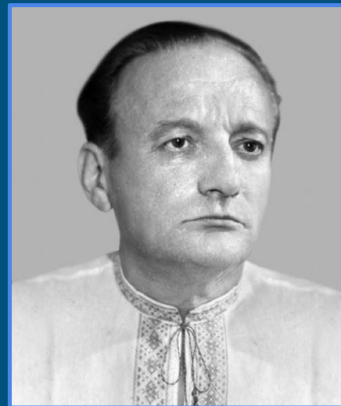
Яків Баш народився у 1908 року в селі Милове Бериславського району Херсонської області. Після закінчення школи розпочав трудовий шлях. Працював у Криму та в Херсонській області завідуючим хатами-читальнями. Писав кореспонденції до газет, працював на будівництві ДніпроГЕС. Навчався на філологічному факультеті Харківського університету. Згодом перейшов до Київського університету. У роки Другої світової війни був учасником партизанського руху.

Події 2-ї світової війни відображені в повісті «Професор Буйко», циклі оповідань «Біля вогнища», романі-дилогії «Надія».

Кучер Василь Степанович (1911-1967)

В.С. Кучер народився в селі Вітовці (за іншими даними — село Вербів, нині Любимівка) на Житомирщині. У 1930-1934 роках навчався у Харківському університеті і працював журналістом. З початку війни — фронтовий кореспондент армійської газети «За Родину», очолював воєнний відділ газети «За Радянську Україну», керував радіостанцією. Брав участь у боях при обороні Одеси, Севастополя, Сталінграда. Після війни повністю присвятив себе літературній роботі.

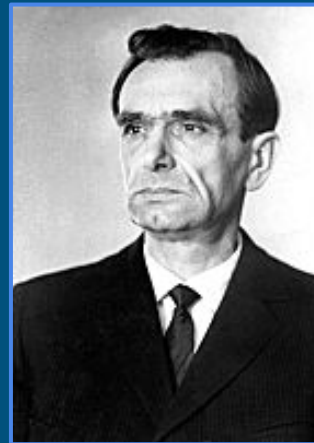
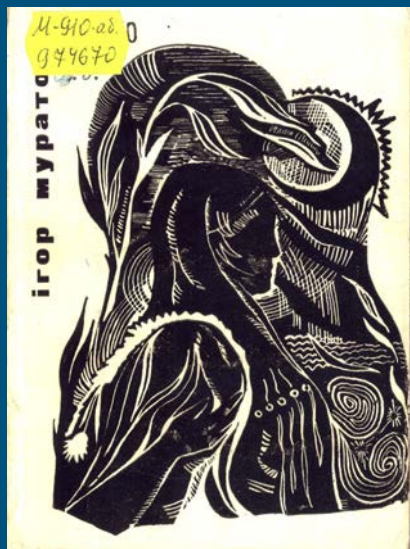
Оборону Одеси і Севастополя описав у нарисі «Людмила Павличенко» (Москва, 1943), романах «Чорноморці» (1952), «Голод» (1961)

Душе солдата дорога
Земля Отчизны необъятной,
Морей и речек берега,
Где шли бои неоднократно.
И густолистые ракиты
Дождями теплыми омыты,
Поля, что морем разлеглись.
Курилы на краю земли,
И гор Карпатских полонины,
И бесконечная тайга...
Всего же больше дорога
Столица — сердце всей Отчизны.
Душа способна все вместить.
Все воин брал на фронт с собою.
И он не мог не победить
С такой огромною душою.

Бакуменко Д.О.

Муратов Ігор Леонтійович (1912-1973)

І.Л. Муратов народився у Харкові. У 1930 р. він закінчив хімічну профтехшколу, працював на заводі «Електросталь», потім на ХТЗ техніком-ливарником. Навчався на вечірньому відділенні філологічного факультету Харківського університету, який закінчив у 1939 році, будучи вже відомими поетом. Учасник Другої світової війни. У листопаді 1942 року потрапив у фашистський полон. Ув'язнення відбував у концтаборі на о-ві Узедом у Балтійському морі. Визволений лише в березні 1945 р. Після війни продовжив творчу діяльність.

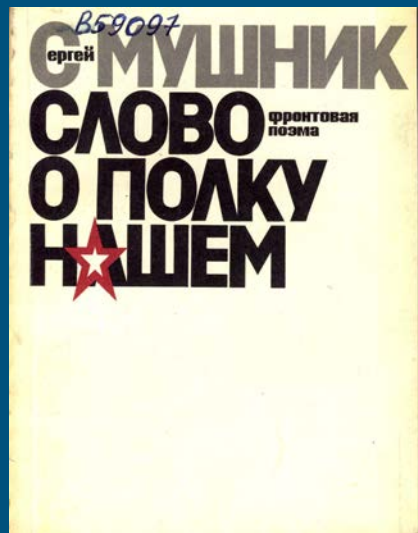
А безіменних не було,—
Ні висоти, ні тих, що брали
Ту висоту, слизьку, як скло,
І на вершині помирали.

В снігу лежала горілиць
Вона, безвуса їхня слава,
А вдома ждали — прийде Гриць,
А вдома ждали — прийде Сава.

І все покинувши, аби
Здобути дітям долю кращу,
Взяли з собою в погребі
Висотки назву немудрячу
Тутешні вдови: споконвік
Вона для них — Зелена Круча,
А може Тиха, чи Ревуча,
Бо навесні струмочок біг
Повз неї... Твердити вагаюсь —
Як звалось це смертельне скло
До нас. Але заприсягаюсь,
Що безіменних не було.

Мушник Сергій Михайлович (1921-1994)

Народився С.М. Мушник у м. Петропавловську (Казахстан). З 1924 року жив у Харкові. У 1940 році вступив до Харківського національного університету, проте через війну його не закінчив. Через хворобу очей не був військовозобов'язаний, але пішов на фронт добровольцем. Після демобілізації працював на заводах, був на бібліотечній роботі. У 1955 році закінчив Літературний інститут ім. О. М. Горького. Був керівником літературної студії «Заводська ліра» при заводі ім. Малишева (м. Харків).

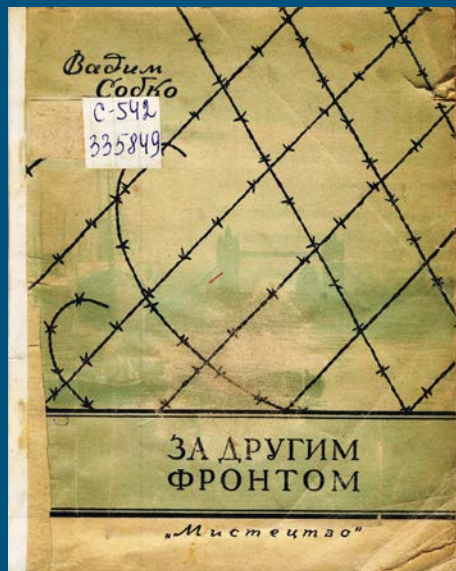
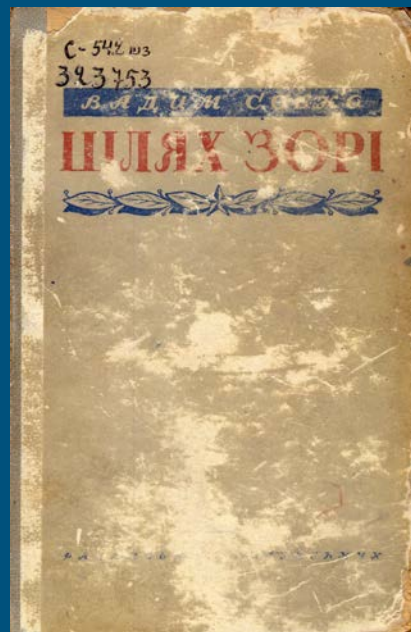

УНІВЕРСИТЕТ

Червінковою ружею цвіте
Телевізійна вежа над Держпромом.
Дивлюсь на тебе, університет.
А десь гроза із блискавками й громом.
О альма-матер! Де вже тут до сну
В задушну ніч неспокою й тривоги.
До тебе (а чому — і не збагну!)
Завжди самі мене приводять ноги.
Стою от — клопітний прожив я день —
Перед тобою, в самоті завмерши.
Й мені здається: все я твій студент,
Як отоді, у році сорок першій.
Свій перший курс в окопах я скінчив —
Комбат для мене строгим був деканом.
Йдучи у наступ, куль я не лічив —
І то був залік мій і мій екзамен.
І лейтенанти, мов професори.
Оцінки ставили мені в матрикουλ
З вогню і диму... Я тії пори
Мав сесії лише й не мав канікул.
Була наука і важка, й гірка.
Та з дня на день ждучи, що куля вкусить,
Я всі пройшов із зброєю в руках
Чотири роки, всі чотири курси.
В гуртожитку-землянці я почав
Свій вірш, коли від бомб тряслась планета.
Між однокурсників-однополчан
Я захищав диплом бійця й поета.
За щастя людства не скінчився бій.
Не всі ще хмари щезли з горизонту.
І я, хоч на мені й цивільний стрій —
Не демобілізований із фронту.
Тому й стою, коли скінчився день,
Отут на площі, в самоті завмерши.
Й мені здається: все я твій студент,
Як отоді, у грізнім сорок першій.

Собко Вадим Миколайович (1912-1981)

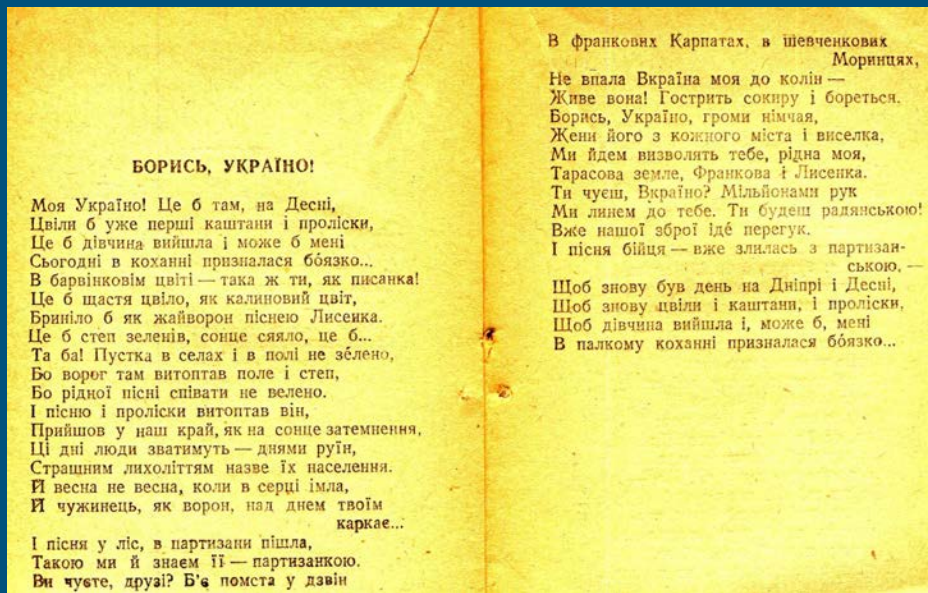
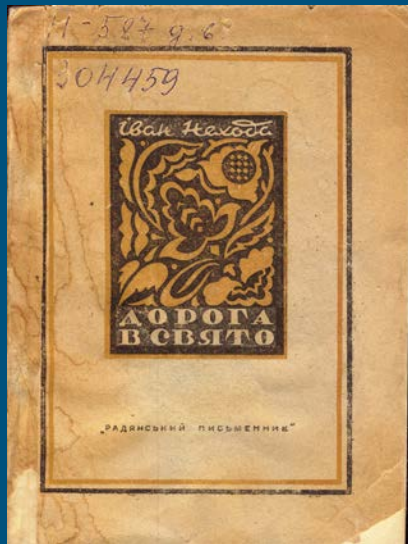
В.М. Собко народився у м. Москва. У 1930 році родина переїздить до Харкова. Працював робітником на ХТЗі. У 1934 р. став студентом філологічного факультету Харківського університету. У 1939 році закінчив філологічний факультет Київського університету. У роки Другої світової війни брав участь у бойових діях та працював в армійських газетах. Під час штурму Берліна був тяжко поранений. Був головою правління Добровільного товариства любителів книги УРСР.

Роман-трилогія «Шлях зорі» («Кров України», 1943; «Кавказ», 1946; «Вогонь Сталінграду», 1947) присвячений подіям Другої світової війни.

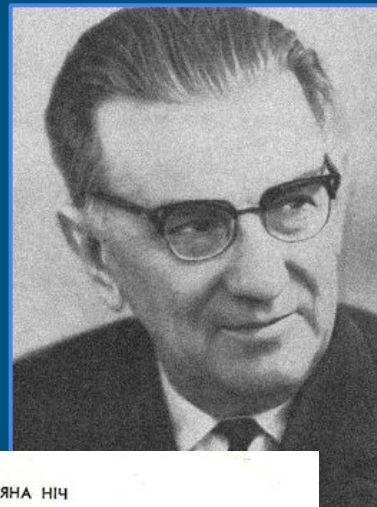
Нехода Іван Іванович (1910-1963)

Народився у селі Олексіївка (тепер — Краснокутського району Харківської області). З 1925 року працював кореспондентом в Харківській піонерській газеті «На зміну». Наприкінці 20-х років вірші Івана Неходи вже друкують молодіжні газети, а пізніше — і літературні журнали для дорослих. З 1929 по 1932 рік навчався на факультеті мови та літератури Харківського інституту народної освіти. Вчителював, працював у редакціях різних газет і журналів. У червні 1941 пішов на фронт, але не покинув літературну справу. Після війни працює головним редактором видавництва «Молодь» у Києві, пізніше — редактором журналу «Піонерія», а згодом переїздить до Крим і працює головою Кримської філії Спілки письменників України.

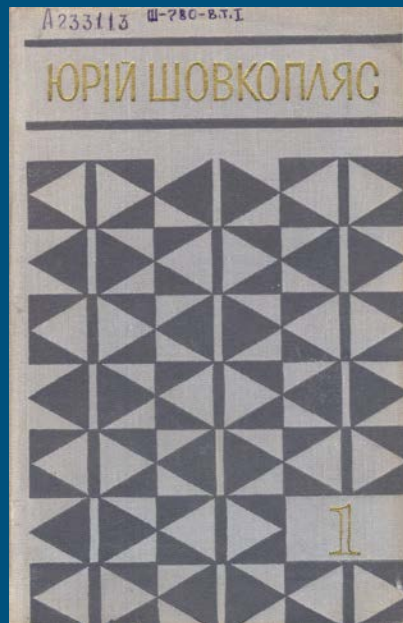

Шовкопляс Юрій Юрійович (1903-1978)

Ю.Ю. Шовкопляс народився у м. Харків. У 1922 р. вступив до Харківського Інституту Народної Освіти на відділення мови й літератури. З 1923 р. одночасно з навчанням у ХІНО викладав у школі. Під час Другої Світової війни працював на фронтах спеціальним кореспондентом армійських та фронтових газет. Після війни - керівник кафедри журналістики Харківського університету (1949-1951) та Харківської організації СТУ (1953-1956). З 1956 по 1960 р. — головний редактор журналу «Трапор».

У оповіданнях "Хатка на галявині" (1944) та "Вогняна ніч" (1945) автор показує визволення західноукраїнських земель від фашистських загарбників.

ХАТКА НА ГАЛЯВИНІ

Хоч і ніяково починати мені свою розповідь, та нічого, видно, не поробиш. Знати про цей випадок вам треба. Надто вже він цікавий, а ще більше — повчальний.

Нас обох — ефрейтора Дроздьонка й мене — ви, я знаю, вважаєте за непоганих розвідників. Що ж, од такої репутації ми й не подумаємо відмовитися: двадцять вісім узятих нами «язиків» та все інше — це вам не жарт.

А тільки і з нами трапляються, сказати б, похибки. От і в цьому випадку...

Ні, командира ми не підвели, репутації своєї не запламували, а завдання навіть перевиконали. Та почалося це з такого конфузу...

Що найобразливіше, — завдання було для нас звичне: добути контрольного полоненого. Скільки разів брали ми «язиків» у куди складніших обставинах! А тут простіше

ВОГНЯНА НІЧ

Сталося це в останній день 1944 року...

Частина наша давно вже перестала бачити за собою Карпатські гори, громила гітлерівців на підступах до великого чехословацького міста Кошице. А нам, нечисленній групі бійців, можна сказати, не поталанило: минав другий місяць, як ми відірвалися від своїх. Ще восени нас залишили в Карпатах для однієї делікатної, але дуже втомної справи. Вона й затримала нас у горах до кінця грудня.

Попоблукали, попомучились же ми на тій засніженій гірсько-лісистій місцевості!

Аж до весни, чого доброго, лазили б ми по скелях, урвищах та провалах, якби не трапився нам досвідчений провідник. На своє щастя, ми знайшли його в перші ж дні наших блукань.

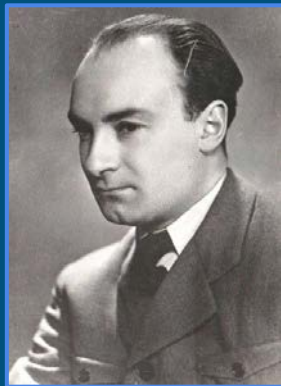
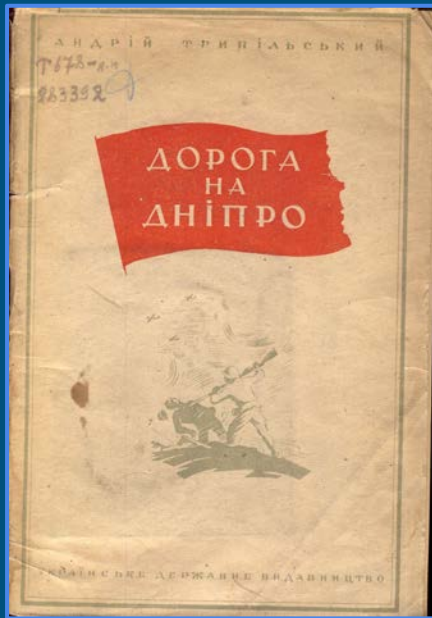
Якось ми брели глухою, давно, видно, ніким не ходженою стежкою. Раптом чуємо — спереду нас залунала весела пісня.

Назустріч нам ішов натовп парубків, душ із сорок. Усі в барвистому святковому одягу, з пташиними пера-

Трипільський Андрій Володимирович (1912-1988)

Учасник Другої світової війни з червня 1941 до 9 травня 1945 року. Був кореспондентом газет Окремої Приморської армії, Південного, Південно-Західного, Сталінградського, 3-го Українського фронтів. У боях під Києвом і Сталінградом був поранений, під Одесою й Севастополем – контужений. Брав участь в обороні Кавказу. У визволенні міст і сіл України, а потім – Румунії, Югославії, Болгарії, Угорщини, Австрії. З письменниками Іваном Гончаренком та Василем Кучером видавав серію нарисів — понад 30- про героїв оборони Одеси і Севастополя. Брав участь в обороні Києва, Одеси, Севастополя. В боях під Севастополем його було контужено.

Під час війни вийшли друком збірки його фронтових нарисів і оповідань «Над степами України» (1942), «Севастопольці» і «Над морем» (1943), «Севастополь» і «Дорога до Дніпра» (1944) <http://escriptorium.univer.kharkov.ua/handle/1237075002/2320>. Разом з Миколою Грибачовим, Іваном Ле, Павлом Усенком, іншими, працював над бойовою історією 3-го Українського фронту, видану в трьох томах.

Тебя, кто пал на поле боя,
Не потревожили слезой.
Мы дальше двинулись с тобою,
И шел ты с нами как живой.

Водитель танка, ты заране
Свою судьбу с огнем связал.
Сражен в предутреннем тумане,
Ты слов прощальных не сказал.

Но мы твою посмертно волю
Прочли на стынувшем челе,
И в чистом поле на приволье
Тебя вручили мы земле,

Ветрам и запахам полынным,
Прозрачности певучих рек.
Ты был Отчизне верным сыном,
Был настоящий человек.

Давид Каневський, вихованець
Харківського університету

Черняков Марк Володимирович (1912-1983)

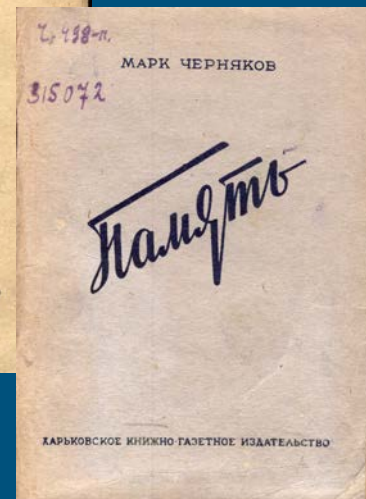
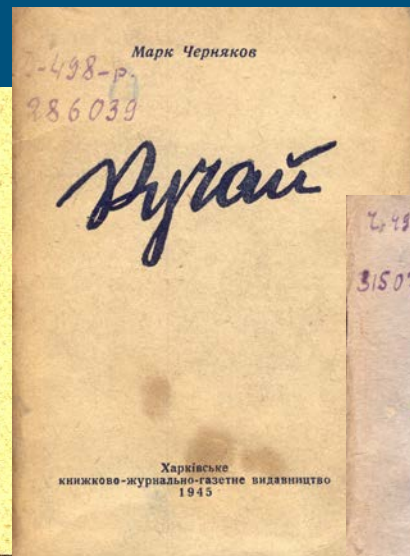
М.В. Черняков народився у с. Іванівка Луганської області. Закінчив Харківський інститут народної освіти. Учасник Другої Світової війни. Був тяжко поранений. З 1949 року працював у Харківському університеті <http://escriptorium.univer.kharkov.ua/handle/1237075002/2857>

До рук листи потерті беручи,
Ми все згадаєм—прізвища і дати,
Що марилося тоді нам уночі,
Про що на фронті мріяли солдати.

До рук потерті беручи листи,
Минуле ми відновимо, щоб поруч
Удвох перейдені шляхи пройти,
Не зламуючи мовчанку сувору.

І беручи листи оці до рук,
У згадках, що не зітруться ніколи,—
Я не скажу, що ми не знали мук,
Але, що ми усе перебороли.

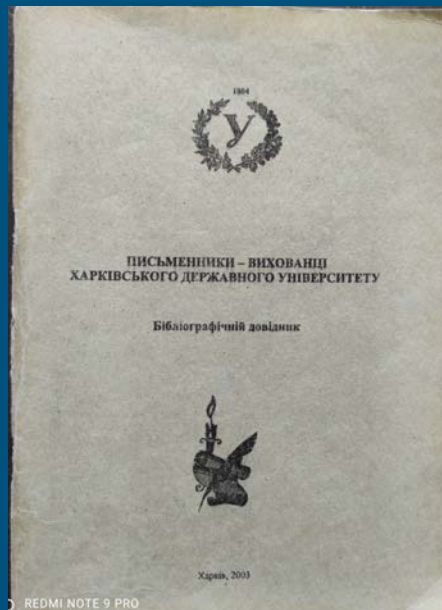
1. Бронський Андрій (1910-1942)
2. Вирган Іван Оникійович (1908-1975)
3. Болдирєв Іван Федорович (1908-1981)
4. Біленко Зіновій Якович (1909-1979)
5. Вишневський Давид Кальманович (1910-1977)
6. Гончаров Микола Єфремович (1925)
7. Гончаренко Іван Іванович (1908-1988)
8. Дорошко Петро Онуфрійович (1910-2001)
9. Ільченко Олександр Єлисейович (1909-1994)
10. Каневський Давид Ісакович (1906-1944)
11. Корецький Юрій Володимирович (1911-1941)
12. Крижанівський Степан Андрійович (1911-2002)
13. Вакуленко Віктор Дмитрович (1921-2000)
14. Мар'єнко Федір Сергійович (1911-1971)
15. Минко Василь Петрович (1902-1989)
16. Мисик Василь Олександрович (1907-1983)
17. Мороз Захар Петрович (1904-1958)
18. Холод Віталій Петрович (1923-1993)
19. Шульга-Шульженко Михайло Іванович (1902-1942)
20. Самойлов Василь Петрович (1926)
21. Добровольський Володимир Анатолійович (1918-2003)
22. Плахтій Іван Олексійович (1907-1985)
23. Білоус Дмитро Григорович (1920-2004)

Душе солдата дорога
Земля Отчизны необъятной,
Морей и речек берега,
Где шли бои неоднократно.
И густолистые ракиты
Дождями теплыми омыты,
Поля, что морем разлеглись.
Курилы на краю земли,
И гор Карпатских полонины,
И бесконечная тайга...
Всего же больше дорога
Столица — сердце всей Отчизны.
Душа способна все вместить.
Все воин брал на фронт с собою.
И он не мог не победить
С такой огромною душою.

Д.О. Бакуменко

У презентації було використано матеріал з книг:

- Вихованці Харківського університету : біобібліографічний довідник / Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна ; Авт.-уклад. Борис Петрович Зайцев, Володимир Іванович Кадєєв, Сергій Михайлович Куделко, Борис Кириллович Мигаль . - Харків : Авто-Енергія, 2004 . - 248 с. та
- Тписьменники - вихованці Харківського Державного університету : Бібліогр. довідник / Упоряд., вступ.ст. М.А. Кліщов . - Харків : Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2003 . - 95 с.

З цими та багато іншими виданнями книг, присвячених темі Другої світової війни усі мають можливість ознайомитися звернувшись до електронного каталогу ЦНБ

<http://library.univer.kharkov.ua/OpacUnicode/index.php?lang=ua>

Також у eScriptorium ЦНБ (розділ "Рідкісні та цінні видання") зібрана колекція книг "До 75-річчя завершення Другої світової війни", куди увійшли переважно документи, що видані у Харкові з 1941 по 1945 рр.

<http://escriptorium.univer.kharkov.ua/handle/1237075002/1835>

Виставку підготувала *Байрамова Каріна Іванівна*,
зав. сектору культурно-просвітницької роботи
Центральної наукової бібліотеки Харківського
національного університету імені В.Н. Каразіна